

UNA ALTRA VIDA MÉS ALTA I PLENA ÉS POSSIBLE
 (Enric Iborra: *Un son profund. Dietari d'un curs de literatura universal*, Viena Edicions, Barcelona, 2013)

Josep Alandete

Una llengua amb una literatura completa necessita un nombre suficient de lectors, unes obres de qualitat i amb quantitat per a satisfer-los, traduccions de les obres cabdals de la literatura universal tant clàssiques com contemporànies i un conjunt de crítics capaços de generar la millor educació literària possible. Enric Iborra, amb *Un son profund. Dietari d'un curs de literatura universal*, s'incorpora definitivament al cim d'aquells a qui Harold Bloom anima a "*Read, reread, describe, evaluate, appreciate: that is the art of literary criticism for the present time*" en la millor tradició de la república de les lletres de la nostra civilització i per a sort de la literatura catalana contemporània. I tot això gràcies a un excel·lent lector, una envejable capacitat crítica, l'estima al seu ofici de professor i l'aparició de les noves tecnologies, que s'han conxorxat per adular-nos amb un tast de la bona literatura que anava bastint de manera silent i profitosa des de la seua joventut.

Un bon lector

De ben jove Iborra va aprendre l'ofici de lector i l'ha incorporat al bagatge indèstria de la seua identitat. Sempre amb la premissa de llegir bé perquè, com apunta Curtius, no es tracta de construir un magatzem de tradició sinó de viure en una casa on es pugui respirar.

Perquè la lectura personal esdevinga una experiència plena, cal que es contrasti amb altres lectures, sobretot les que ha portat a terme la crítica literària digna d'aquest món, que també és literatura. He aprofitat la lectura de *La falsa i inventada donació de Constantí* per repassar *Heretgies, revoltes i sermons* de Fuster.

A black and white illustration of a person sitting on a sofa in a library, reading a book. The sofa is covered with a dark blanket, and a dog is curled up on it. The background is a tall bookshelf filled with books.

Enric Iborra

Un son profund

**Dietari d'un curs
de literatura universal**

XX

VIENA

EDICIONS

Així, la relectura dels llibres valuosos és una eina imprescindible que utilitza per confirmar o aprofundir en el marc interpretatiu. De vegades també per conquerir la comprensió d'aquell text que se li ha resistit en lectures anteriors i que, a la fi, pot aconseguir.

Consulte la llibreta on anote totes les lectures que faig i comprove que el vaig tornar a llegir [l'*Uliisses*] als 25 anys. A la tercera, passada la ratlla dels quaranta, va ser la vençuda.

... els lectors dignes d'aquest nom, els grans lectors, els lectors de debò, llegeixen perquè sempre tenen set, perquè la lectura de cada llibre no és un final d'etapa sinó una incitació per a la lectura d'altres llibres, en una mena d'espiral vertiginosa que s'accelera cada vegada més.

El temps que s'esmuny del nostre esguard cada vegada més ràpid és el temible i inseparable enemic que ens impedeix gaudir de tota la riquesa que atresoren els llibres més necessaris i valuosos.

El període de vida d'un ésser humà és molt curt, sobretot si es pensa en tot el que hi ha per llegir. Els llibres són el que em fa sentir amb més agudesia la brevetat de la vida. Els llibres demanen temps, molt de temps. Si pensem en la quantitat de llibres que val la pena llegir, la brevetat de la vida humana pren un caràcter certament angoixant.

Per a aconseguir-ho s'ha valgut dels seus guies de confiança, aquells fars que han il·luminat la seua incessant i insaciable recerca de la saviesa, aportant-li la reconfortant seguretat de l'aventurer que sap que "*la diritta via non era smarita*".

De bell antuvi, el pare admirat, Josep Iborra, aquella persona, amb la voluntat dels valents en un ambient hostil, que continua sent recurs inesgotable d'aclariments i incitacions tant per mitjà dels textos publicats com amb la quantitat de material inèdit que pacientment descobreix i cataloga.

Repasse *Breviari d'un bizantí* i *Inflexions*, i de seguida hi trobe aquesta reflexió que explica la fascinació o obsessió que molts sentim pels somnis. ...aprofitant les vacances, he emprés la lectura del llibre de Curtius, llibre fonamental, enormement suggestiu. [estic subratllant-lo molt poc, perquè el meu pare ja ho va fer amb llapis blau i roig].

Borges li ha servit de guia imprescindible per accedir al millor de la literatura anglesa sense giragonses balafiadores d'esforços. I per a cada època o tema literari que aborda té el seu guia de referència: Auerbach, Curtius, Kenneth Clark, Lionel Trilling, Harold Bloom, Walter Benjamin...

Fins i tot quan nota a faltar-ne algun que li haguera agradat tindre no s'està de fer la comanda directament, seguint l'estil fresc i directe que caracteritza tota la redacció de l'obra.

[el llibre sobre la literatura medieval europea] Per què no l'escriu Albert Hauf?

Un bon crític i escriptor

Sovint els bons lectors quan senten la necessitat d'escriure es paralitzen i no s'arrisquen a donar el pas i convertir-se en bons escriptors perquè

Escriure vol dir corregir, revisar, refer. Desgraciadament és difícil. Escriure no és transcriure ni copiar al dictat, sinó un procés d'assaig i recerca.

I, a més, sempre està l'odiosa amenaça del temps:

Llegir o escriure? El temps és reduït i es llegeix a costa d'escriure, o a l'inrevés. [...] Em dic que he d'escriure, al capdavant, és una manera de prolongar la lectura o de llegir més a fons.

Afortunadament, Enric Iborra s'ha convençut i a partir de la publicació diària i incansable dels apunts del blog *La serp blanca* ha endegat l'ofici d'escriptor amb el mateix entusiasme i capacitat amb què exerceix l'ofici de lector. Blog destinat en principi per a acompanyar les lectures d'un curs de segon de batxillerat i completar-les amb més materials i suggeriments, ha acabat per esdevindre guia obligada de tots els amants de la literatura.

I ací se'ns revela sense amagatalls, mentre construeix el *cànon* literari de la història de la *nostra* literatura universal, ni més ni menys:

Reconec que la meua relació amb Petrarca no és massa cordial.
Què llegir de Diderot? Per començar recomanaria *Jacques el fatalist i el seu amo* i, sobretot, *El nebot de Rameau*.
La traducció no és de Feliu Formosa, ho sent.

I això ho fa sense oblidar que

Una de les obligacions de l'escriptor, a més de la claredat i l'amenitat, és tractar el lector com un igual. Com en una conversa.

I tot amb la ironia que traspua ara i adés amb l'objectiu d'eliminar qualsevol noció de dogma saberut, tan antipàtic al seu tarannà:

No hi ha res més fatal per a la literatura que el didactisme, l'èmfasi, el to admonitori i paternal.

El treball quotidià d'escriptura s'ha completat amb una tasca meticulosa perquè el lector llija el llibre com un continu ben travat,

com una història de la literatura universal que avança, cronològicament i temàticament, sense pegots, comparant les obres literàries amb la naturalitat que només tenen les obres ben treballades en què el temps de lectura sembla el de l'escriptura.

I tot això sense que l'obra et deixi mai indiferent. Així, de sobte, el lector relaciona una lectura o se'n va cara a internet a buscar un llibre de referència, o fins i tot troba que *La broma* de Kundera aprofitaria per a dialogar amb Kafka. O compara les llistes de llibres proposades per Enric Iborra amb les seues lectures i li vénen al cap quan les va llegir, quines li falten per llegir, quines no hi apareixen i intenta esbrinar-ne el perquè. El cuquet de la lectura està servit, la interpel·lació ha donat resultat. La generositat ja no tindrà la indiferència com a resposta. Encara que el pla segueix el seu ritme amb la convicció dels que han assumit un trajecte vital, d'acord amb el consell que Virgili li fa a Dante en la *Comèdia*:

Sigues com torre ferma, que no cau mai el seu cim per molt que faça el vent;
que l'home en qui germinen pensaments damunt de pensaments, no arriba
enlloc, perquè l'impuls de l'un afebleix l'altre.

Amb les prevencions imprescindibles per allunyar-se de les misèries quotidianes i conscient que hi ha altres camins més còmodes i compartits, que eludeixen l'etern dilema entre literatura i vida o entre la vida simple i la vida més alta que apareixen problemàticament en el repàs que fa de la literatura universal. Tal com diu Schopenhauer

l'escriptor [al contrari que el compositor] es mira de cua d'ull mentre viu,
i quan escriu no pot deixar de retreure's sovint que no és prou just ni prou
exacte amb la vida. La imbricació entre literatura i vida es viu com una
tensió; totes dues s'acusen mútuament.

Però Iborra no cau en la temptació i bandeja les torres d'ivori alienadores. I així la vida més quotidiana i familiar s'integrarà necessàriament i volguda

... mentre espere que la xiqueta acabe la classe de flauta.
Puc llegir i escriure encara que hi haja soroll: m'aïlle i em concentre amb
facilitat.

O demostrarà com els clàssics ens il·lustren la nostra actualitat amb segles d'avanç com quan llegim Clark afirmant que

als governs autoritaris no els agraden els diccionaris [parlant de l'*Enciclopèdia*
de Diderot]. Viuen de mentides i d'abstraccions entabanadores i no poden
permetre que les paraules siguin definides amb cura.

Enric Iborra sap (com son pare) que la literatura és fonamentalment una forma d'experiència del món i de la vida. I ha sabut triar els gegants adequats per posar-se als muscles i interrogar-se lúcidament sobre l'existència humana.

Un bon professor

Aquest volum també podria ben bé subtitular-se *Guia de la bona pràctica docent de la literatura*. Iborra té clar el primer objectiu de la seua tasca perquè –com Fuster– pensa que el pensament s'afirma –i s'aferma– en les objeccions. I convenç l'alumnat que espera ansiós aquelles seguretats inamovibles que els tranquil·litzen del món convuls en què creuen viure. I en canvi els parla dels clàssics, dels *nostres* clàssics, finestres de llum i aire fresc que, ben orientades i emmarcades, els serviran més enllà de les aules i més enllà del breu període de temps d'un curs escolar.

I tot això ho fa utilitzant el diàleg, l'humor, la pregunta heurística, el tracte pròxim, l'afirmació contrastada i matisada en els textos que a poc a poc van llegint-se i comentant-se entre tots, i aprenent també de la frescor de la ingenuïtat, de la saba nova que enceta el camí de la cultura, de l'originalitat que ni ell mateix havia albirat.

Les fronteres l'esmussen. Avorreix la gramàtica textual i les plantilles de comentari de text, limitadores del pensament creatiu. Critica el bandejament de la literatura d'idees en molts dels currículums. Utilitza els recursos didàctics d'abans, els d'ara i els de sempre. Es val de totes les arts per a explicar aquell moviment que se li resisteix amb les soles eines de la literatura: la pintura, l'escultura, la seua estimada música hi entren en les seues classes sense que paren amprades. No veu les llengües com a fronteres sinó igual que Comenius com una porta al coneixement compartit en base a la lectura dels millors autors. Creu, amb Eiximenis, que la realitat i el sentit comú s'imposen sobre la doctrina. Que cal posar sempre el contrapunt perquè triomfe la reflexió alliberadora, la diversitat respectuosa, per impedir la uniformització de les ments, de les persones, i evitar que els pensaments esdevinguen eslògans. I per això el seu *cànon* consisteix en el *cànon* que cadascú s'ha de construir per ell mateix...

En concloure la lectura d'*Un son profund. Dietari d'un curs de literatura universal* m'he sentit tal com es va sentir Enric Iborra a propòsit de *Civilization*, de Kenneth Clark, i com estic segur que se sentiran vostés en llegir-lo:

Quan acabem de llegir aquest llibre, tenim la sensació de ser més intel·ligents i de saber més. La sensació de ser més intel·ligents és probable que només siga una il·lusió agradable; la de saber més, reflecteix, sens dubte, un fet ben real.